

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 3Nc/3/2017
Identifikačné číslo spisu: 1415204659
Dátum vydania rozhodnutia: 23.10.2017
Meno a priezvisko: JUDr. Emil Franciscy
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2017:1415204659.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci manžela A., bývajúceho v K., zastúpeného Mgr. Evou Braxatorisovou, advokátkou so sídlom v Bratislave, Trenčianska č. 17, proti manželke Q., bývajúcej v K., zastúpenej JUDr. Dagmar Matuškovou, advokátkou so sídlom v Bratislave, Búdkova č. 12, o rozvod manželstva a úpravu výkonu rodičovských práv a povinností na čas po rozvode k maloletým deťom, vedenej na Okresnom súde Bratislava IV pod sp. zn. 25 P 77/2015, o vylúčení sudcov z prejednávania a rozhodovania v konaní vedenom na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 11 CoP 340/2017, takto

rozhodol:

Sudkyne Krajského súdu v Bratislave B. a M. n i e s ú vylúčené z prejednávania a rozhodovania v konaní vedenom na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 11 CoP 340/2017.

Konanie o námietke zaujatosti voči B. z a s t a v u j e.

Odôvodnenie

1. V odvolacom konaní sp. zn. 11 CoP 340/2017 Krajského súdu v Bratislave vzniesol manžel námietku zaujatosti voči sudkyniam Krajského súdu v Bratislave B. a B.. Námietku zaujatosti odôvodnil tým, že voči menovaným sudkyniam podal podnet na začatie disciplinárneho konania, o ktorom nebolo doposiaľ rozhodnuté. Tento podnet, ktorý pripojil k námietke zaujatosti, odôvodnil tým, že namietané sudkyne v inom konaní postupovali procesne nesprávne a voči jeho osobe nevhodne. Podľa jeho presvedčenia bol postup týchto sudkýň poznačený tiež skutočnosťou, že manželka pracuje v justícii a je priateľkou asistentky senátu „11 CoP“ Krajského súdu v Bratislave. Skutočnosť, že voči menovaným sudkyniam inicioval začatie disciplinárneho konania, je podľa názoru manžela dôvodom, so zreteľom na ktorý vec prejednávajúce sudkyne nemôžu konať nezaujato, objektívne a nestranné. Sú teda - podľa jeho názoru - dané právne významné okolnosti vzbudzujúce pochybnosti o nezaujatosť namietaných sudkýň.

2. Sudkyne B. a M. vo vyjadrení k námietke zaujatosti uviedli, že nemajú pomer k žiadnemu z manželov, ani k ich zástupcom alebo osobám zúčastneným na konaní, so zreteľom na ktorý by bolo možné mať pochybnosti o ich nezaujatosť. Osobitne uviedli, že na tom nič nemení ani skutočnosť, že manžel inicioval podanie návrhu na ich disciplinárne stíhanie. Poznamenali, že B. je od 1. septembra 2016 na dôchodku.

3. O tom, či B. a M., sudkyne Krajského súdu v Bratislave, ktorým bola táto právna vec pridelená na prejednanie v zmysle rozvrhu práce tohto súdu sú v danom prípade vylúčené, rozhoduje podľa § 54 ods. 2 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) nadriadený súd, ktorým je tu Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“).

4. Najvyšší súd posudzoval opodstatnenosť tvrdenej možnosti vzniku pochybnosti o nezaujatosti sudkyň Krajského súdu v Bratislave z aspektu existencie dôvodov, pre ktoré je sudca vylúčený z prejednávania a rozhodovania sporu.

4.1. V zmysle § 49 ods. 1 CSP je sudca vylúčený z prejednávania a rozhodovania sporu, ak so zreteľom na jeho pomer k sporu, k stranám, ich zástupcom alebo osobám zúčastneným na konaní možno mať odôvodnené pochybnosti o jeho nezaujatosti (poznámka nadriadeného súdu: pokiaľ sa v ďalšom texte tohto uznesenia uvádza pojem „strana sporu“, má sa tým pre účely tohto prípadu na mysli účastník konania).

4.2. Účelom citovaného ustanovenia je prispieť k nestrannému prejednaniu sporu, k nezaujatému prístupu k stranám, ich zástupcom a osobám zúčastneným na konaní; zámerom je tiež predísť možnosti neobjektívneho rozhodovania.

4.3. Relevantným je pritom iba taký vzťah sudcu, ktorý by pri všetkej nožnej snahe sudcu o správnosť jeho konania a rozhodovania ovplyvnil objektívny pohľad sudcu na spor (prejednávanú právnu vec) a v konečnom dôsledku mohol viesť k vydaniu nezákonného rozhodnutia.

5. Sudcu možno vylúčiť z prejednávania a rozhodovania buď na základe oznámenia sudcu (§ 50 CSP) alebo na návrh strany (§ 52 CSP). Námietka zaujatosti podaná jednou zo strán sporovej veci sa nepredkladá na zaujatie stanoviska či vyjadrenie druhej sporovej strane (III. ÚS 824/2016).

5.1. Obsahom práva na prejednanie sporu pred nestranným súdom nie je povinnosť súdu vyhovieť každému návrhu oprávnených osôb a vždy vylúčiť sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodovania sporu pre zaujatosť. Obsahom základného práva na prejednanie sporu nestranným súdom je len povinnosť prejsť každý návrh oprávnenej osoby na vylúčenie sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodnutia a rozhodnúť o ňom (I. ÚS 73/97, I. ÚS 27/98, II. ÚS 121/03).

5.2. Vzhľadom na to, že rozhodnutie o vylúčení sudcu podľa § 49 až § 58 CSP predstavuje výnimku z ústavnej zásady, podľa ktorej nikto nesmie byť odňatý svojmu zákonnému sudcovi (čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky), možno sudcu vylúčiť z prejednávania a rozhodovania sporu skutočne iba výnimočne a z naozaj závažných dôvodov, ktoré mu celkom zjavne bránia rozhodnúť v súlade so zákonom nezaujato a spravodlivo.

5.3. Pri posudzovaní dôvodov namietanej nezaujatosti treba mať na zreteli nielen právnu úpravu danú ustanoveniami CSP, ale tiež judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) a napokon aj závery, ku ktorým dospela doterajšia rozhodovacia prax najvyššieho súdu.

6. ESLP pri riešení otázky nestrannosti sudcu vychádza z toho, že okrem nezávislosti sudcu je potrebné brať zreteľ aj na ďalšie aspekty subjektívneho a objektívneho charakteru. Tieto aspekty nestrannosti rozlíšil aj pri svojom rozhodovaní (pozri napríklad Piersack proti Belgicku).

6.1. Subjektívna stránka nestrannosti sudcu sa týka jeho osobných prejavov vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu a k stranám sporu, prípadne k ich zástupcom. Pri subjektívnej nestrannosti sa vychádza z prezumpcie nestrannosti dovtedy, kým nie je preukázaný opak. Na preukázanie nedostatku subjektívnej nestrannosti vyžaduje judikatúra ESLP dôkaz o skutočnej zaujatosti (pozri napríklad Hauschildt proti Dánsku). Rozhodujúci nie je subjektívny aspekt (subjektívny názor alebo pocit namietajúceho), ale existencia objektívnych skutočností, so zreteľom na ktoré môžu vzniknúť pochybnosti o nestrannosti sudcu. Uplatňuje sa tu tzv. teória zdania nezaujatosti (viď tézu, že spravodlivosť nielenže musí byť poskytovaná, ale musí sa tiež javiť, že je poskytovaná).

6.2. Objektívny aspekt nestrannosti je založený na vonkajších inštitucionálnych, organizačných a procesných prejavoch sudcu a jeho vzťahu k prejednávanému sporu, stranám, ich zástupcom a osobám zúčastneným na konaní. Rozhodujúcim prvkom v otázke rozhodovania o (ne)zaujatosti zákonného sudcu je, či obava strany sporu je objektívne oprávnená. Relevantnou je len taká obava z nedostatku nestrannosti, ktorá sa zakladá na objektívnych, konkrétnych a dostatočne závažných skutočnostiach.

Objektívnu nestrannosť nemožno ale chápať tak, že čokoľvek, čo môže vrhnúť čo aj len tieň pochybnosti na nestrannosť sudcu, ho automaticky vylučuje z prejednávania a rozhodovania vecí.

7. Ústava Slovenskej republiky deklaruje dva podstatné atribúty súdnictva v Slovenskej republike - nezávislosť a nestrannosť.

7.1. Nezávislosť súdnej moci je pojem s dvojitým významom; označuje jednak nezávislosť súdov (inštitucionálna nezávislosť), jednak nezávislosť sudcov (individuálna nezávislosť). Nezávislosť sudcu treba vidieť ako jeho nezávislosť od zložiek politického systému, rovnako ale aj ako nezávislosť v rámci samotnej súdnej moci (celého súdneho systému), konkrétneho súdu, na ktorom sudca pôsobí, nezávislosť vo vzťahu k vedeniu a kolektívu súdu.

7.2. Nestrannosť sudcu je potrebné posudzovať vždy v závislosti od konkrétnych okolností prípadu a podľa objektívneho kritéria rozhodnúť, či existujú preukázateľne skutočnosti, ktoré môžu spôsobiť vznik pochybností o nestrannosti sudcu (pozri tiež Fey proti Rakúsku). Pri rozhodovaní, či je daný oprávnený dôvod na obavu, že konkrétny sudca nie je nestranný, je stanovisko osoby oprávnenej namietať zaujatosť dôležité, ale nie rozhodujúce; určujúce je to, či sa môže táto obava považovať objektívne za oprávnenú. Len nestranný súd totiž poskytuje stranám rovnaké príležitosti na uplatnenie všetkých práv, ktoré im zaručuje právny poriadok (II. ÚS 71/97).

8. Z ustanovenia § 30 zákona č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov vyplýva (o. i.) povinnosť sudcu zdržať sa všetkého, čo by mohlo ohroziť dôveru v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov. Sudca musí vystupovať nezaujato a dbať o to, aby jeho nestrannosť nebola dôvodne spochybňovaná. K stranám je povinný pristupovať bez akýchkoľvek predsudkov. Aj so zreteľom na toto ustanovenie má sudca zachovávať k sporu, stranám, ich zástupcom a osobám zúčastneným na konaní vždy vecný a profesionálny prístup.

9. Z hľadiska posúdenia opodstatnenosti stranou sporu vznesenej námietky zaujatosti nie je rozhodujúci jej osobný subjektívny názor, domnienka alebo úvaha. Nemožno preto bez ďalšieho brať na zreteľ len samotné pochybnosti namietajúceho o objektívnom a nestrannom rozhodovaní sudcu, ale vždy treba posúdiť skutočnosti, ktoré viedli k tomu, že strana pochybuje o objektívnosti sudcu. Nadriadený súd môže vylúčiť namietaného sudcu z prejednávania a rozhodovania vecí až vtedy, keď je evidentné, že vzťah sudcu nie je stranou len tvrdý, ale že skutočne existuje a svojou povahou a intenzitou vykazuje znaky relevantné v zmysle § 49 ods. 1 CSP.

10. V danom prípade manžel odôvodnil svoju námietku zaujatosti sudkyň Krajského súdu v Bratislave tým, že podal podnet na ich disciplinárne stíhanie [z dôvodu, že v (inom) konaní prebiehajúcim na tomto súde mal ich postup znaky klientelizmu, namietané sudkyne favorizovali manželku pracujúcu v minulosti na Krajskom súde v Bratislave (v súčasnosti na najvyššom súde), osobne na neho zaútočili podávajúc pri tom krajne nevhodnú charakteristiku jeho správania a o predmete uvedeného konania rozhodli v rozpore so zákonom]. Keďže v dôsledku podania tohto podnetu hrozí menovaným sudkyňiam disciplinárny postih, nemôžu - podľa jeho presvedčenia - konať objektívne a nezávisle. V takto odôvodňovanom iniciovaní disciplinárneho postihu sudkyň videl namietajúci manžel objektívny dôvod pre vznik pochybností o nezaujatosti konania a rozhodovania namietaných sudkyň.

11. Sudca v rámci výkonu súdnictva rozhoduje o právach a povinnostiach fyzických a právnických osôb. Ako predstaviteľ súdnej moci je v porovnaní s inými častejšie objektom kritiky a jeho konanie a rozhodovanie sa môže stať predmetom sťažností a najrozmanitejších foriem vyjadrovania nespokojnosti, krajným prípadom ktorých je podanie návrhu na začatie konania smerujúceho proti sudcovi. Adekvátne tomu sa ale u sudcu predpokladá vyšší stupeň tolerancie a tiež to, že pri prejednávaní a rozhodovaní vecí dokáže zachovať potrebný nadhľad (odstup) napriek tomu, že jedna zo strán prejavila nesúhlas s niektorým procesným postupom sudcu alebo jeho prístupom k stranám, prípadne podrobila kritike celkové vedenie konania a rozhodovania sudcu.

12. Sama skutočnosť, že strana podala návrh na začatie nejakého konania voči sudcovi alebo začatie takého konania iniciovala, nie je v rozhodovacej praxi najvyššieho súdu považovaná za dôvod, ktorý by

bez ďalšieho zakladal vylúčenie sudcu v zmysle ustanovenia § 49 ods. 1 CSP. Na tomto (resp. obdobnom) závere spočívajú už viaceré doterajšie rozhodnutia najvyššieho súdu. Napríklad v konaní sp. zn. 5 Nc 41/2004 najvyšší súd zaujal názor, že dôvodom zakladajúcim vylúčenie sudcu z prejednávania a rozhodovania veci nemôže byť sama skutočnosť, že účastník vo vzťahu k osobe sudcu podal „oznámenie pre podozrenie z trestnej činnosti“. V inom rozhodnutí (sp. zn. 3 Nc 12/2007) najvyšší súd uviedol, že dôvodom zakladajúcim vylúčenie sudcu z prejednávania a rozhodovania veci nemôže byť sama skutočnosť, že účastník podal na sudcu návrh na začatie priestupkového konania.

13. V niektorých neskorších rozhodnutiach najvyšší súd priamo konštatoval, že samo iniciovanie podania návrhu na začatie disciplinárneho konania ešte nesignalizuje možnosť zaujatého prístupu sudcu voči tomu, kto podanie takéhoto návrhu voči nemu inicioval (viď napríklad rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 1 Nc 23/2014). Podobne v rozhodnutí sp. zn. 1 Nc 51/2013 najvyšší súd nepovažoval za dôvod vylučujúci zo zákona sudcu z prejednávania a rozhodovania veci „skutočnosť, že sudcovia odvolacieho súdu sú vystavení tlaku disciplinárneho stíhania“.

14. Pokiaľ by za dostatočný dôvod pre vylúčenie sudcu bolo bez ďalšieho považované (už) podanie sťažnosti, civilnej žaloby, trestného oznámenia alebo podnetu na začatie disciplinárneho stíhania, došlo by tým bezpochyby k popretiu podstaty zásady, v zmysle ktorej sa subjektívne hľadisko sudcovskej nestrannosti musí podriaďiť prísnejšiemu kritériu objektívnej nestrannosti. Navyše, v súdnej praxi by takýto názor viedol k situáciám, v ktorých by strana sporu podávaním takýchto podnetov alebo návrhov mohla rýdzo účelovo dosiahnuť vylúčenie sudcu z prejednávania a rozhodovania veci. Tým by sa strane umožnilo, aby svojim (obštrukčným) postupom docielila, že jej spor alebo právnu vec prejedná a rozhodne iný sudca, ktorý sa - podľa subjektívneho názoru namietajúcej strany - javí ako pre ňu „vhodnejší“; zároveň by sa tým strane mohlo podať oddialenie rozhodnutia súdu, ak by to vyhovovalo jej „procesnej taktike alebo stratégií“ (porovnaj uznesenie sp. zn. 2 Ndob 39/2010 najvyššieho súdu). S tým však nemožno súhlasiť; námietka zaujatosti nesmie byť v praxi využívaná ako procesný nástroj, za použitia ktorého by strana mohla vykonávať voľbu sudcu, ktorý má alebo nemá jej spor či právnu vec prejednať a rozhodnúť.

15. Samo podanie podnetu na disciplinárny postih teda nevylučuje namietaného sudcu z prejednávania a rozhodovania sporu (právnej veci). Až v prípade, že by sudca v dôsledku proti nemu smerujúceho určitého podania (napríklad sťažnosti, civilnej žaloby, trestného oznámenia, podnetu na začatie disciplinárneho konania) nedokázal zachovať požadovaný nadhľad a zo všetkých okolností prejednávanej veci by bolo zrejmé, že stratil schopnosť pristupovať nezaujato k sporu, stranám sporu, ich zástupcom alebo osobám zúčastneným na konaní, boli by dané podmienky pre jeho vylúčenie z prejednávania a rozhodovania podľa § 49 ods. 1 CSP, nie však z dôvodu samotného podania návrhu na začatie konania proti sudcovi, ale z dôvodu, že pod vplyvom podania tohto návrhu sa zmenil pôvodne neutrálny vzťah sudcu k sporu, stranám sporu alebo osobám zúčastneným na konaní.

16. V danom prípade zo spisu nevyplýva, že by manželom iniciované podanie návrhu na začatie disciplinárneho konania proti B. a M. ovplyvnilo vzťah týchto sudkýň k účastníkom konania alebo ich právnym zástupcom tak, že by malo za následok vznik vzťahu týchto sudkýň významného v zmysle § 49 ods. 1 CSP.

17. Vzhľadom na obsah námietky zaujatosti, v ktorej sa v súvislosti s iniciovaním disciplinárneho konania voči sudkyňiam Krajského súdu v Bratislave spomínajú aj ich údajné procesné nesprávnosti v inom súdnom konaní najvyšší súd poukazuje na to, že dôvodom na vylúčenie sudcu nie sú okolnosti, ktoré spočívajú v procesnom postupe sudcu a v jeho rozhodovacej činnosti (§ 49 ods. 3 CSP).

18. Z rovnakého dôvodu najvyšší súd pripomína aj svoj, už dávnejšie opakovaný záver, že vzájomné vzťahy medzi sudcami sú založené na profesionalite a kolegiálnosti. Ak kvalitatívne znaky ich vzájomných vzťahov neprekročia hranicu profesionálnosti a kolegiálnosti, nemožno mať bez ďalšieho pochybnosti o nezaujatosti sudcu. Až v prípade, že by ich vzťah prerástol cez rýdzo profesionálny rámec výkonu funkcie sudcu a nadobudol charakter bližšieho osobného vzťahu, išlo by o dôvod

vyučujúci sudcu z prejednávania a rozhodovania sporu (viď napríklad rozhodnutia sp. zn. 1 Nc 40/2014, 2 Nc 8/2015, 3 Nc 4/2016, 4 Nc 6/2015, 5 Nc 1/2015, 7 Nc 53/2013, 8 Nc 39/2014). Identické názory zastáva tiež ústavný súd (viď napríklad IV. ÚS 345/09, IV. ÚS 124/2010, I. ÚS 352/2010). Pre účely daného prípadu treba preto uzavrieť, že pokiaľ má tento stabilne zastávaný názor opodstatnenie vo vzťahu medzi sudcami navzájom, nie je dôvod, aby nebol aplikovaný aj na vzájomné vzťahy sudcov a zamestnancov súdu (asistentov sudcu, asistentov senátu a pod.). Podobné právne závery vyjadril najvyšší súd aj v rozhodnutiach sp. zn. 1 Nc 56/2011 a 1 Nc 59/2012. Obsah najvyššiemu súdu predloženého spisu nedáva v danom prípade dôvod pre spochybnenie pravdivosti vyjadrenia namietaných sudkýň o tom, že v ich prípade nie je daná ani iná okolnosť, ktorá by bola relevantná z hľadiska ustanovenia § 49 ods. 1 CSP.

19. Z týchto dôvodov najvyšší súd rozhodol, že sudkyne Krajského súdu v Bratislave B. a M. nie sú v danom prípade vylúčené z prejednávania a rozhodovania.

20. Konanie o námietke zaujatosti smerujúcej proti B. najvyšší súd zastavil z dôvodu, že s účinnosťou od 1. septembra 2016 bol menovanej prerušený výkon funkcie sudcu, v dôsledku čoho v súčasnosti neprichádza do úvahy jej účasť na prejednávaní a rozhodovaní danej veci.

21. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.